

Apró közlemény / Short communication

A ciklámenlila nőszőfű jelentős állománya Parádsasváron

TÓTH György¹, MAGOS Gábor^{2*}, MOLNÁR Miklós² & CSÁBI Miklós³

(1) H-2100 Gödöllő, Bessenyei György u. 3.

(2) Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, H-3304 Eger, Sánc u. 6.; *magosg@bnpi.hu

(3) H-1035 Budapest, Kerék u. 4.

A new, remarkable population of *Epipactis placentina* found near Parádsasvár village (Mátra Mts, NE Hungary)

Abstract – The present paper surveys the Hungarian records of *Epipactis placentina* Bongiorno & Grünanger, which is the rarest *Epipactis* species in Hungary. Currently, *E. placentina* is known only at Parádsasvár village in the country. This population (ca. 40 generative individuals) was found in 2019, in an old beech forest, in northern exposition.

Keywords: flora of Hungary, Orchidaceae, orchid, strictly protected species

Összefoglalás – A közlemény bemutatja a fokozottan védett *Epipactis placentina* Bongiorno & Grünanger hazai előfordulásait. Beszámolunk egy jelentős (2019-ben mintegy 40 virágzó példányt számláló) állományának megtalálásáról, amely a faj egyetlen napjainkban ismert hazai állománya.

Kulcsszavak: fokozottan védett faj, Mátra hegység flórája, orchidea

Az *Epipactis placentina* Bongiorno & Grünanger Észak-Olaszországból, 1993-ban leírt faj (BONGIORNI & GRÜNANGER 1993). Napjainkban a *locus classicus*on kívül Szicíliaiban, Franciaországban, Svájcban, Horvátországban, Csehországban, Szlovákiában és Magyarországon ismertek állományai, de sehol sem számít gyakorinak. Kevés számú előfordulási helyén általában kis egyedszámban fordul elő, így veszélyeztetett fajnak tekinthető. Hazánkban természetvédelmi értéke 250 000 Ft. Az *Epipactis placentina* jelenlegi ismereteink szerint Magyarország legritkább nőszőfüve. Magyarországon először 1865-ben Parád mellett Vrabélyi Márton gyűjtötte két példányát és a herbáriumi lapot *Epipactis latifolia* névvel látta el (MOLNÁR *et al.* 2011). Farkas Sándor az 1990-es években a mecseki Réka-völgyben fényképezte egy példányát. A fajt elsőként Tóth István Zsolt azonosította hazánkban, aki Óbánya határában, 1998-ban bukkant rá (TÓTH 2000), sajnos 3–4 év után a növény eltűnt, és közel húsz éve nem került elő újra. A Mátrában Parádsasváron 2010-ben találta egy virágzó példányát Magos Gábor és Sulyok József, mely a következő években már szintén nem hajtott ki.

2019. július 5-én Tóth György egy mátrai kirándulása során Parádsasvár községhatárában néhány tő nőszőfüre lett figyelmes, amelyeket *Epipactis placentina*-ként azonosított. A területet ezt követően több alkalommal bejárva mintegy 40 bimbós, ill. virágzó hajtást számloltunk, egy 500–600 méter sugarú körben. A megtalált növények egyértelműen meghatározható, tipikus példányok voltak. A kinyílt virágban jól megfigyelhető volt a széles mesochil,

a hegyes, háromszög alakú epichil. Az egész mézajak a fajra nagyon jellemző, intenzív bíborpirosas színű volt, a belső leplek is vastag, bíborszínű szegéllyel rendelkeztek. Az ivaroszlopot megvizsgálva (az *Epipactis muelleri*-éhez hasonló) obligát autogám típusú felépítést láthattunk. A viscidium és a rostellum hiányzott, a bibefelület pedig egy keskeny sávvá redukálódott, melyre már a zárt bimbóban ráült a pollinium. A virágok erősen bókoltak és a leplek sem nyíltak szélesre.

A 8085.4-es flóratérképezési kvadrátban elhelyezkedő élőhely északias kitettséggű, jó állapotú idősebb bükkös. A területen megfigyelt további orchideafajok: *Cephalanthera damasonium*, *C. longifolia*, *C. rubra*, *Epipactis helleborine*, *E. purpurata*, *Neottia nidus-avis*, valamint kissé távolabb *Platanthera bifolia*. Megtalálásakor, július 5-én egyetlen tő alsó virágai nyíltak, a többi példány bimbós állapotban volt. Később azt tapasztaltuk, hogy az egyes példányok nem egyszerre nyíltak, így a teljes állomány július végére virágozhatott le.

Az 1886-ban Parád község határában gyűjtött példányok bizonyítják a faj múltbéli jelenlétét, továbbá a 2010-ben észlelt példány is csupán kb. 500 méterre nőtt a most talált állománytól. Ez arra enged következtetni, hogy itt lehet a faj előfordulásának központja. E szerint a növény térben és időben stabilan jelen van a területen, a 2010-ben talált tő pedig ennek az állománynak egy példánya.

Az élőhely jelenleg biztonságban van, potenciális veszélyeztető tényezők lehetnek az élőhelyen végzett erdőgazdasági munkák, inváziós növényfajok (például *Impatiens parviflora* terjedése), a település közelsége és a vadkár. A közelben megfigyeltünk lerágott *Epipactis* tövet is. Az állomány felmérése után az erdőgazdasági tevékenységek korlátozásra kerültek az ismert helyeken és azok pufferzónájában, egyeztetve a területileg illetékes erdészeti részvénytársasággal. Ezen intézkedések vélhetően segítenek megőrizni ezt az európai jelentőséggel rendelkező nőszőfü élőhelyet.

Irodalom

- BONGIORNI L. & GRÜNANGER P. (1993): *Epipactis placentina* Bongiorno et Grünanger, spec. nova, a new species of *E. muelleri*-group from northern Italy. – *Mitteilungsblatt des Arbeitskreises Heimische Orchideen Baden-Württemberg* 25(4): 459–466.
- MOLNÁR V. A., TAKÁCS A., HORVÁTH O., E. VOJTKÓ A., KIRÁLY G., SONKOLY J., SÜLYÖK J. & SRAMKÓ G. (2012): Herbarium Database of Hungarian Orchids I. Methodology, dataset, historical aspects and taxa. – *Biologia* 67(1): 79–86.
- TÓTH I. Zs. (2000): *Epipactis placentina* Bongiorno & Grünanger Magyarországon. – *Kitaibelia* 5(2): 331–332.